

FORÈS

Municipi, poble i antic castell a la Conca de Barberà.

PRON. LOCAL: *furès*, anotat per Cases Homs a Montblanc i altres pobles propers, després oït a persona de Forès mateix, 1931, com a pron. general; anàlogament Sales Vallès, que hi féu l'enq. 1953; *furès* a Belltall, 1920, Casac.

El poblet és dalt de la Serra del Tallat, que parteix aiguavessos entre els afluent del Francolí i els del Segre (GGC, Tarr., 551).

MENCIONS ANT. 1038: «castrum in ipso podio qui voc. *Fores* ---» per a Mir Foguey, esmentant també *Conesa* (Morera, Tarr. Cr. I, § 5; MiretS., *Templ.*, p. 279); 1040 (CCandi, *Mi. Hi. Cat.* I, 8); 1043: *Fore* (BABL II, 196); 1050, segons GGC; 1054: *Fores* (Balarí, *Orig.*, 185); 1067: id. (CCandi, *o. c.* II, 8).

Com que a fi S. XI no era encara més que una avançada cristiana, contra els dominis del reietó mahometà de Lleida, el comte Ermengol d'Urgell, el 1086, es proposa donar-lo a Sta. Ma. de la Seu del seu bisbat: «etiam castrum de *Fores* cum suis term. --- episcopatu castri *Forensi* sive *Barberani*, cum omnibus terris quam Deus mihi adcreverit contra Hismaelitarum gentes ---» (*MarcaH.*, § 300.8, 15, col. 1179; BABL II, 34; CCandi, *o. c.* II, 12); 1090 (BABL II, 39); 1154, 1184 i 1194: *Fores* (Kehr, *Papsturk*, p. 338, i Mas, *N.H.B. Bna.* XIII, 204); 1180: *Fores* (Font Rius, *C.d.P.*, § 160, p. 222.30); 1249: *Foresio* (BABL VI, 73); 1260, 1285 i 1359: *Fores* (CoDoACA XII, 42); 1512 (CCandi, *Mi. Hi. Cat.* II, 506; *N. Cl.* LXIX, 6n.).

Com veiem són el castell i la muntanya el que predomina en tota la documentació medieval: *Castell-forès* figura en aquesta forma, junt amb l'Espluga Calba, en un doc. de 1251, p.p. MiretS. (*TemplH.*, p. 442). El de 1038 ja citat deia també «castrum in ipso podio q. v. *F.*», i ja hem vist que és el *Castrum Forensi* o *Fores* el que marca el front de guerra en el cabdal diploma de 1086. Quant a la muntanya: és el *Puig* o «Podio» el que s'anomena *Fores* en la menció més antiga; i en un altre, que encara no he citat, de 1081, es parla únicament de la «Serra de *Forès*», junt amb els poblets de Glorieta, i —significat a remarcar!— amb *Castell-tallat* i *Bell-tall* (MiretS., *TemplH.*, p. 299).

Conclusió GEOGRÀFICO-ETIMOLÒGICA. El *Castell Forès* i el *Puig-Forès* són en un punt alt i prominent —el mateix on hi cresqué després el llogaret— de l'escarpada Serra del *Tallat*. És, doncs, un nom comparable amb el del tipus SAL-FORAS, repetit en la nostra toponímia: > *Salfores* (després *Sentfores*, i popularment avui *La Guixa*), 5 k. SO. de Vic i que prengué nom de l'ermita edificada a la punta d'alts i encinglerats terrers mirant a la capital d'Osona; el *Puig de Sallfores* (o *Saifors*) en l'Albera, el més prominent cap al NE. en els nostres Pirineus marítics, damunt Banyuls, entre Cotlliure i Espolla.

Anàlogament, els accidents geogràfics que dilucidem contenen un derivat del ll. FORAS, en -ENSIS (o sigui FORENSIS): *Castell-forès*, *Puig-forès*, *Serra-Forès*; que

després, abreujat sense els substantius, ha quedat com a nom del llogaret i la parròquia, elevats, en fi, a la categoria de cap de municipi. A La Pobra de Benifassà (entre l'Ebre i el Maestrat) hi ha també el lloc de *Sinfores*, nom semblant d'un lloc que d'altres anomenaren (xxvii, 130.23) *Coll d'Enfores* [allí *coll* significa 'turó'] on la formació a base del ll. FORAS és palesa.

No es pot dir que hi hagi verament HOMÒNIMS. Alguns noms menors són succedanis més o menys recents, del nom del noble llinatge que es perpetuà en el Forès estudiat. Mas *Forès* a Valls (xlvi, 9.38); Mas de *Forès* a Cast. Pna. (xxix, 32.10); lo Pont de *Forès*, pas cobert dins el poble de Càlig (xxvii, 114.1); i així esdevingué cognom bastant estès pel Princ. i el P. Val. (p. ex. el de la mare del Cardenal Sans i Forès). *Tros de Forès* a Penàguila (xxxv, 42.19), Séquia i Braç dels *Foresos* a Picassent i respectivament Llombai (xxx, 196.2, 166.13). Disbarat sense cap fonament el d'AMALCOVER, que volia (BDLC VIII, 180) identificar el cognom i el nostre NL amb el mot arcaic *forest* 'bosc', amb menyspreu de la història fonètica i lèxica dels dos mots.

FORGANYA

Nom antic d'una muntanya del terme de Sant Julià de Lòria (Andorra), documentat en un judici de l'any 1289: en les variants *Forganya* (*Cart. d'Andorra* I, pp. 340.20, 3401f i 341.23.26) i *Forgenya*; no tenim informació de la forma moderna del nom, de la qual en rigor ignorem la pronúncia i accentuació; no s'ha trobat en altres fonts i ni tan sols figura en els mapes del Consell a. 1976, a l'1:50.000 ni a l'1:20.000 (full 18). En l'ed. Baraut del Cartulari s'ha accentuat *Forganya* en el títol del document. Dels contextos es dedueix clarament que era immediat a l'O. de Perafita, la gran i altíssima comarcada i estanys al peu del límit de St. Julià amb Bescaran, Andorra la Vella i Encamp (de 1500 a 2000 alt. 0°83 × 47.18).

En efecte, havent reclamat els homes de St. Julià de Lòria contra els d'Andorra la Vella, que pretenien pastures a Perafita, el comte de Foix, assistit de gent entesa d'Encamp, St. Julià i de totes les parròquies andorranes, sentència a favor de St. Julià perquè la «montanea de Perafita est conclusa infra collem de la Meyana et montanea de *Forganya*, et tam --- de Perafita quam etiam de *Forganya*, cum summitates dicti collis dependeant versus Loriaim». El Coll o Serra de La Mitjana són damunt i a l'Est de Perafita (p. 340.1f); la forma «montanea de *Forganya*» es repeteix a 304.20 i 341.23 i 26; però és *Forgenya* amb -e- a les pp. 339.6 i 339.1f. (que sembla confirmar l'accentuació -*gà* [o -*gà*?]) (perg. orig. de l'Arxiu de St. Julià).

ETIM. Incerta. Com que es veu que era ja més avall que Perafita, i més cap a St. Julià, és versemblant que en aquelles bosquíries hi hagués forns de pega: allí mateix el mapa marca el gran bosc de Peguera. Podria ser, doncs, un compost de *Forn* amb un NP, perduda la -n davant la consonant inicial del nom.